

I

A legelső emlékem az, hogy valami alatt vagyok. Egy asztal alatt; egy asztal lábát láttam, meg emberek lábát és a lelógó terítő egy darabját. Sötét volt odalent, jólesett ott lenni. Ez minden bizonnyal még Németországban volt. Úgy egy- vagy kétéves lehettem. Tehát akkor 1922-t írtunk. Jó volt ott lenni az asztal alatt. Valószínűleg senki sem tudta, hogy ott vagyok. Az emberek lábára és a terítőre rásütött a nap. Szép volt a napfény. Az emberek lába egyáltalán nem érdekelt, nem úgy, mint a terítő, ami az asztalról lógott le, vagy a napsütés.

Aztán sokáig semmi... majd egy karácsonyfa. Gyertyák. Madár alakú díszek: madarak, csőrükben kis bogyós ágakkal. Egy csillag. Két nagy, veszekedő, kiabáló ember. Odébb emberek esznek – az emberek folyton esznek. Én is ettem. A kanál úgy volt meghajlítva, hogy ha enni akartam, a jobb kezemben kellett tartanom. Ha bal kézzel fogtam meg, a kanál elhajlott a számtól. Pedig én bal kézzel akartam megfogni.

Két ember: egy testesebb, göndör hajú, nagy szájú, nagy orrú, dús szemöldökű; ő az, amelyik mindig ideges, és gyakran kiabál; a kisebb termetű pedig csendes, kerek arcú, sápadtabb, a szeme nagy. Mindkettőjüktől félttem. Előfordult, hogy volt velük egy harmadik is, egy dagadt, aki csipkés nyakú ruhák-

ban járt. Nagy brosst viselt, az arca pedig tele volt szemölcsel, amikből kis szőrök lógtak ki. Emilynek szólították. Nem tűnt boldognak ez a három ember együtt. Emily a nagymama volt, az apám anyja. Az apám neve Henry volt. Az anyámé Katherine. De én sose szólítottam őket a nevükön. Engem ifjabb Henrynek hívtak. Ezek az emberek leginkább németül beszéltek, és az elején még én is.

A legelső dolog, amire emlékszem a nagyanyám szájából, az az, hogy: „Mindannyiokat én foglak eltemetni!” Legelőször akkor mondta ezt, amikor egyszer épp enni készültünk, aztán később gyakran elismételte – mindig étkezés előtt. Az evés nagyon fontos dolognak tűnt. Általában krumplipürét ettünk barna szósszal, főként vasárnap. Ezenkívül marhasültet, sült kolbászt, savanyú káposztát, zöldborsót, rebarbarát, sárgarépat, spenótot, zöldbabot, csirkét, fasírozottat és spagettit ettünk, néha raviolival keverve; aztán volt még főtt hagyma, spárga, vasárnaponként pedig epertorta vaníliafagyival. Reggelire francia pirítóst ettünk virslivel vagy palacsintát, esetleg gofrit baconszalonnával és rántottával. És kávé mindig volt az asztalon. De én leginkább a krumplipürére és a barna szószra emlékszem, meg arra, hogy Emily, a nagyanyám mindig azt mondja: „Mindannyiokat én foglak eltemetni!”

Gyakran meglátogatott minket azután is, hogy Amerikába költöztünk. A piros villamossal jött le hozzánk Pasadenából Los Angelesbe. Mi csak ritkán mentünk el hozzá, apám Ford T-jével.

Szerettem a nagyanyám házát. Egy kicsi épület volt, amit szinte beborítottak a borsfák. Emilynek egy csomó kanárija volt, mind külön kalitkákban. Az egyik látogatásunkra különösen jól emlékszem.

Aznap este Emily körbement, és fehér ronggyal letakargatta az összes kalitkát, hogy a madarak tudjanak aludni. Az emberek ültek és beszélgettek. Volt ott egy zongora, én odaültem, nyomogattam a billentyűket, és hallgattam, melyik milyen hangot ad ki. Közben az emberek beszélgettek. A legjobban azok a hangok tetszettek, amiket a zongora végén lévő billentyűk adtak ki: olyan magasak voltak, hogy szinte már nem is lehetett hallani őket; olyanok voltak, mintha jégzilánkok ütődtek volna egymásnak.

– Nem hagynád abba? – szóló rám az apám dühösen.

– Hadd játsszon csak az a fiú – mondta nagyanyám.

Anyám csak mosolygott.

– Az a rosszcsont – mondta a nagyanyám –, amikor egyszer megpróbáltam kiemelni a bölcsőből, orra vágott!

Ők beszélgettek tovább, én pedig játszottam a zongorán.

– Be kéne hangoltatni ezt az izét, nem gondold? – mondta az apám.

Aztán közölték, hogy megyünk, és meglátogatjuk a nagyapámat.

A nagyapám és a nagyanyám külön éltek. Nekem azt mondták, hogy a nagyapám gonosz ember, és hogy bűdös a lehelete.

– Miért bűdös a lehelete?

Nem válaszoltak.

– Miért bűdös a lehelete?

– Mert iszik.

Beültünk a Fordba, és átmentünk Leonardhoz, a nagyapámhoz. Odaértünk a házához, ő kint állt a verandán. Öreg volt, de nagyon egyenesen állt. Né-

metországban katonatiszt volt, és azért jött át Amerikába, mert úgy hallotta, az utcák is arannyal vannak szegélyezve. De mivel nem voltak, egy építkezési vállalkozás vezetője lett.

A többiek nem szálltak ki a kocsiból. Nagypám az egyik ujját mozgatta, úgy integetett nekem. Valaki kinyitotta az ajtót, kimásztam, és elindultam felé. A haja tiszta fehér volt és hosszú, a szakálla is tiszta fehér volt és hosszú, és ahogy közeledtem felé, megláttam, hogy a szeme csak úgy ragyog. Mintha kék fények néztek volna rám. Egy-két méterre álltam meg tőle.

– Henry – mondta –, mi már ismerjük egymást. Gyere csak be.

Kinyújtotta a kezét. Ahogy odaértem hozzá, éreztem a lehetetlenség szagát. Nagyon erős volt, de nem féltem, mert ő volt a legszebb ember, akit valaha láttam.

Bementem vele a házba. Odakísért egy székhez.

– Ülj csak le. Nagyon örülök, hogy itt vagy.

Átment egy másik szobába. Egy kis fémdobozzal tért vissza.

– Ez a tiéd. Nyisd csak ki.

Nem tudtam levenni a tetejét, nem nyílt a doboz.

– Na, majd én segítek – mondta.

Meglazította a tetejét, és visszaadta a dobozt. Levettem a tetőt; a dobozban egy kereszt volt: egy német kereszt szalaggal.

– Ezt nem fogadhatom el, tartsd csak meg.

– A tiéd. Csak egy játék kitűző.

– Köszönöm.

– Jobb, ha most mész. Még a végén aggódni kezdenek.

– Rendben. Szia, nagyapa.

– Viszlát, Henry. Várj csak...

Megálltam. Két-három ujjal benyúlt a nadrágja kis első zsebébe, a másik kezével pedig egy hosszú aranylánccal bíbelődött. Aztán átnyújtott nekem egy aranyórát, láncostul.

– Köszönöm, nagyapa.

Odakint már vártak rám. Beszálltam a Fordba, és elindultunk. Útközben a többiek mindenféléről beszélgettek. Mindig beszéltek, most is, egész úton, míg vissza nem értünk a nagymama házához. Egy csomó mindenről beszélgettek, de a nagypámat egyetlenegyszer sem említették.

2

Jól emlékszem a Ford T-re. Magasan ültem a hátsó ülésen, a műszerfal teljesen barátságosnak tűnt onnan; hideg napokon, reggelente, apámnak elő kellett venni a kurlit, belehelyeznie az autó elején a motorba, és azzal kellett beindítania.

– ...Beletörik az ember keze. Akkorákat rúg vissza, mint egy ló.

Azokon a vasárnapokon, amikor a nagyanyám nem jött el minket meglátogatni, kocsikázni mentünk. A szüleim nagyon szerették a narancsföldeket: virágzó, vagy már gyümölcsrel teli narancsfák mellett gurultunk kilométereken át. A szüleim mindig bepakoltak egy piknikkosarat és egy fémdobozt. A dobozban fagyasztott gyümölcskompót volt szárazjégen, a kosárban pedig virsli, májas hurka, szalámis szendvics, chips, banán és üdítő. Az üdítés üveg ideoda járt a jeges dobozból a piknikkosárba. Hamar megfagyott, s olyankor mindig ki kellett olvasztani.

Az apám Camel cigarettát szívott, és egy csomó trükköt meg játékot ismert, amit Camel cigarettával lehetett bemutatni. Hány piramis van a dobozon? Számoljátok csak meg. Megszámoltuk, aztán ő mindig mutatott még egypárat.

De a tevék púpja meg a dobozon lévő felirat is trükkös volt. A Camel cigaretta varázscigaretta volt.

□

Az egyik vasárnap nagyon megragadt bennem. A piknikkosár üres volt. Mi mégis a narancsligetek mellett haladtunk, s egyre messzebb kerültünk az otthonunktól.

– Apuci, nem fog kifogyni a benzinünk? – kérdezte anyám.

– Kurva sok benzinünk van.

– Hová megyünk?

– Szedek pár kurva narancsot!

Anyám mozdulatlanul ült a kocsiban. Az apám leállt az út szélén egy drótkerítés mellett, mi pedig csendben ültünk a kocsiban. Aztán kirúgta az ajtót, és kiszállt.

– Hozzátok a kosarat.

Átmásztunk a drótkerítés huzalai közt.

– Gyertek utánam – mondta.

Beértünk két sor narancsfa közé, ahol az ágak és levelek árnyékot adtak. Apám nekiállt narancsot szedni a legközelebbi fa alsó ágairól. Dühösnek tűnt, miközben szaggatta le a narancsokat a fáról, és az ágak is dühösnek tündek, ahogy le-föl hajlongtak. Apám dobálta a narancsokat a kosárba, amit anyám fogott. Néha mellédobta, olyankor én rohantam a narancs után, és tettem bele a kosárba. Apám fáról fára járt, szedte a narancsot az alsó ágakról, és dobálta őket be a kosárba.

– Apuci, elég lesz már.

– Egy nagy szart.

Szedte tovább a narancsot.

Aztán megjelent egy férfi, egy nagyon magas férfi. A kezében puskát tartott.

– Mondja csak, maga mit csinál itt?

– Narancsot szedek. Van itt egy csomó, jut is, marad is.

– Csakhogy ez itt az én narancsföldem. Szóval mondja meg szépen a feleségének, hogy öntse ki a kosárból a narancsot.

– Annyi tetves narancs van itt. Csak nem fog magának hiányozni egypár!

– Nem, igaza van, egy sem fog hiányozni. Csak mondja meg az asszonynak, hogy öntse ki őket a kosárból.

A férfi apámra fogta a puskát.

– Öntsd ki – mondta apám anyámnak.

A narancsok végiggurultak a földön.

– És most tűnjenek el a földemről – mondta a férfi.

– Minek magának ennyi narancs?

– Majd azt én tudom. Na, tűnjenek el!

– Az olyanokat mint maga, fel kéne akasztani.

– Itt én vagyok a törvény. Mozgás!

A férfi újra felemelte a puskáját. Apám megfordult, és elindult az út felé. Mi mentünk utána, az ember pedig jött utánunk. Aztán beültünk a kocsiba, de éppen akkor megint nem akart beindulni. Apám kiszállt, hogy bekurblizza. Megpróbálta kétszer is, de nem indult. Apám izzadni kezdett. A férfi az út szélén állt.

– Indítsa már be azt a rohadt tragacsot! – kiáltotta a férfi.

Apám újra nekiveselkedett.

– Már nem vagyunk a földjén, addig maradunk itt, ameddig csak akarunk!

– Egy fenét! Húzzanak már innen, de gyorsan!

Apám újra megpróbálta beindítani a motort. Felköhögött, aztán leállt. Anyám ült mozdulatlanul az autóban, ölében az üres piknikes kosárral. Én rá se mertem nézni a férfira. Apám tekert egyet ismét, és

a motor beindult. Beugrott az autóba, és megragadta a kormányt.

– Meg ne lássam itt magukat még egyszer, vagy legközelebb nem ússzák meg ennyivel.

Elindultunk. A férfi még mindig az út szélén állt. Apám nagyon gyorsan ment. Aztán lelassított, és megfordultunk. Visszament oda, ahol a férfi állt. Addigra elment. Újra felgyorsítottunk, és magunk mögött hagytuk a narancsföldeket.

– Egyszer visszajövök, és elkapom ezt a személtládát! – fogadkozott apám.

– Finom vacsorát főzök ma este, Apuci. Mit szeretnél enni? – kérdezte anyám.

– Disznósültet.

Még életemben nem láttam apámat ilyen gyorsan hajtani.